

VYBRANÉ INTERNÉ A EXTERNÉ VPLYVY NA STABILITU BEZPEČNOSTNEJ SITUÁCIE V IRAKU

SELECTED INTERNAL AND EXTERNAL DRIVERS WITH IMPACT ON STABILITY OF SECURITY SITUATION IN IRAQ

Rudolf PÁSTOR, Matej VALLO

ABSTRACT

The article aims to provide a broader overview on situation in the Middle East particularly in Iraq. Iraq represents the key factor to achieve security and stability in the Middle East, therefore international coalition and other global actors are focusing their actions to gain influence in Iraq. The impact of many disputes, wars, political fights, Saddam Hussein terroristic regime and the recent rise and fall of terroristic Islamic State left Iraq in ruins. Iraq is just standing at the beginning of its journey to become a prosperous state. In this article author is providing basic breakdown of threats, which are challenging the Iraqi government. Author divided them into two sections – internal and external, even though they are both connected and the overall success will depend on national and international solutions. In the last chapter the author is providing his opinion on the future development of Iraq in 2 years period. This article consist of facts from scientific publications and the author expertise based on his gained knowledge during his time period spent in Iraq.

Keywords: Iraq, Islamic state in Iraq, Government of Iraq, stability

ÚVOD

Región Blízkeho východu patrí k jedným z najzložitejších regionálnym bezpečnostným komplexom. Tento región, bohatý na nerastné bohatstvo sa stal akousi pomyselnou kolískou terorizmu. Blízky východ je domovom viacerých teroristických skupín, medzi ktoré patrí napríklad *Al-Káida* alebo Islamský štát. Práve Islamský štát (ISIS) využil nestabilitu regiónu a v roku 2014 prekročil hranice Sýrie a obsadil provinciu *Anbar* v Iraku a neskôr v júni 2014 dobyl *Mosul* a vyhlásil na území Iraku a Sýrie kalifát¹. Globálnom odpoveďou bolo sformovanie medzinárodnej koalície² na čele so Spojenými štátmi americkými (USA) s cieľom vojensky poraziť Islamský štát. Do boja proti Islamskému štátu sa pridali krajiny, resp. jednotky, ktoré nepatrili do medzinárodnej koalície, napríklad Iránske jednotky integrované v Irackej armáde, Kurdska armáda tzv. „*Peshmerga*“ a mnohé ďalšie. Iracká vláda vyhlásila vojenské porazenie Islamského štátu v decembri 2017, čo naznačilo začiatok cesty k stabilizácii Iraku. Počas bojov odložili svoje náboženské spory Suniti a Šíiti, svoje politické spory Kurdska regionálna vláda a Iracká federálna vláda, zahraničné spory USA s Iránom. Po roku 2017 sa však tlak uvoľnil a tieto spory opäť prepukli, čo výraznou mierou komplikuje novej vláde rekonštrukciu Iraku a porazenie pozostatkov Islamského štátu, ktorý je aj v dnešných dňoch stále aktívny na Irackom

¹ kalifát [arab.] — centralizovaný štátny útvar spravovaný kalifom ako najvyšším moslimským svetským i duchovným predstaviteľom. (Encyclopaedia Beliana, 2017)

² Momentálne je medzinárodná koalícia zložená z 82 koalíčných národností, medzi ktoré patrí aj Slovenská republika.

území. Irak aj päť rokov po vojne zápasí s povojnovou rekonštrukciou, ktorá bola vyčíslená na 88 miliárd \$. (Reuters, 2018.) Na území Iraku a Sýrie sa nachádza niekoľko utečeneckých táborov, v dvoch najznámejších *Al-Hol* a *Al-Roj* sa momentálne nachádza približne 54 000 utečencov. Väčšinu z tohto počtu predstavujú rodiny bývalých príslušníkov Islamského štátu, čo výrazne komplikuje proces ich reintegrácie do spoločnosti. Humanitárna situácia v týchto táboroch je veľmi zlá, čo opäť vplýva na zvýšenú mieru radikalizácie.³ Pozostatkom bojov s Islamským štátom sú aj desiatky polovojenských skupín, milícií a kmeňov, ktoré boli zapojené do bojov proti Islamskému štátu. Ich oddanosť Iraku je často spochybňovaná a ich lojalita vo veľkej miere závisí od ich podporovateľa alebo náboženského smerovania. Množstvo týchto milícií je sponzorovaných Iránom, ktorý ich často využíva na presadenie svojich zahraničných záujmov na Blízkom východe a najmä na území Iraku a Sýrie. Posledným veľkým interným problémom sú politické spory medzi Regionálnou vládou Kurdistanu (*Kurdistan Regional Government*, ďalej len KRG) a Irackou vládou. Ich spory v dnešnej dobe sú spojené najmä s vlastníctvom zemného bohatstva, vzťahmi medzi *Peshmergou* a Irackou armádou, politickou situáciou a štátnym rozpočtom.

V roku 2018 sa rozhodla medzinárodná koalícia na čele s USA ukončiť operáciu zameranú na vojenskú porážku Islamského štátu v Iraku a výrazne menší kontingent ostal na území Iraku poskytovať výcvik, poradenstvo a podporné aktivity pre Irackú armádu. Cieľom tejto operácie v Iraku je pomôcť Irackým bezpečnostným silám obnoviť bezpečné a stabilné prostredie pre opätovný rozvoj Iraku. Vzťahy medzi USA a Irakom sú komplikované a ich hodnotenie závisí od uhla pohľadu a okolností ako sa ne nazeráme. Výraznou mierou ovplyvňuje tento vzťah viacero faktorov, medzi ktoré patrí aj vzájomná nevraživosť medzi Iránom a USA.

1. INTERNÉ VPLYVY NA BEZPEČNOSTNÚ SITUÁCIU V IRAKU

Iracká vnútorná situácia si za posledných 40 rokov prešla mnohými ťažkosťami – viacerými vojnami, vnútornými konfliktami, terorizmom a sankciami. Vojenský zásah koalíčných jednotiek voči režimu *Saddama Husseina* v roku 2003 ukončil niekoľko ročné obdobie tyranie, chaosu a násilia. Avšak nestabilná situácia na Blízkom východe umožnila vzostup Islamskému štátu, ktorý využil situáciu a zabral veľké územie Iraku a Sýrie. Po vojenskej porážke ISIS začal Irak s povojnovou obnovou. Víťazi volieb z roku 2018 však neostali dlho pri moci a počas masových protestov v roku 2019 a 2020 došlo k zvrhnutiu vlády a k zmenám vo volebnom systéme.

1.1 POLITICKÁ SITUÁCIA PO VOEBÁCH 2021

V roku 2021 sa uskutočnili voľby, ktoré však ešte viac skomplikovali vnútornú situáciu v Iraku. Tieto voľby vyhral s najväčším počtom kresiel v parlamente *Muqtafa Al-Sadr*⁴ s politickým hnutím „*Sadrist Movement*“. Jeho snahou bolo vytvorenie väčšinovej trojkoalície s Demokratickou stranou Kurdistanu (*Kurdistan Democratic Party*, ďalej len KDP) a Alianciou Taqadam (*Taqadam Alliance*), ktorá by mala spolu 163 kresiel v parlamente.

³ Bývalé matky z rodín Islamského štátu radikalizujú svojich potomkov za cieľom obnovy minulej slávy Islamského štátu. Týmto deťom je poskytovaný aj vojenský výcvik. Napriek faktu, že bývalí bojovníci ISIS sú uväznení mimo svoje rodiny, je možné vidieť, že sú tam deti, ktoré museli byť splodené v táboroch. Ženy z Islamského štátu teda majú deti s „plodnými“ chlapcami z tábora a tie sú následne vychovávané za účelom, aby sa stali tzv. „bábky Islamského štátu“.

⁴ Muqtafa Al-Sadr je šiitsky klerik, ktorý sa preslávil v roku 2003, keď po porážke Saddama Hussejna viedol šiitske milície proti jednotkám z medzinárodnej koalície a stal sa výraznou nábožensko-politickou osobnosťou veľkým množstvom podporovateľov.

Nedosiahnutie konsenzu medzi týmito stranami, politický tlak opozície a rozhodnutie Najvyššieho súdu⁵ Iraku nakoniec viedlo k odstúpeniu *Al-Sadra* a jeho prívržencov a uvoľnenie cesty pre pro-Iránske politické hnutie „*Coordination Framework*“, ktoré na svoju stranu dostalo potencionálnych spojencov *Al-Sadra*. Toto politické hnutie nominovalo do pozície premiéra *Mohammeda Shia Al-Sudaniho* a do pozície prezidenta bol po viac ako roku od volieb menovaný *Abdul Latif Rashid*.

Tieto udalosti sa však nezaobišli bez násilnosti. Po odstúpení *Al-Sadra* začali protesty v Zelenej zóne v Bagdade, ktoré prerástli do násilnosti medzi milíciami jednej a druhej strany. Prívržencom *Al-Sadra* sa podarilo obsadiť budovu parlamentu v Zelenej zóne⁶ a požadovali nezasahovanie Iránu do politického diania v Iraku. Nasledujúci deň *Al-Sadr* svojím príhovorom upokojil situáciu a demonštrácia sa rozpustila. Aj napriek oficiálnemu odchodu *Al-Sadra* z politiky sa väčšina politických analytikov zhoduje, že jeho odchod nie je trvalý a išlo len o politický ťah, *Al-Sadr* stále zostáva významnou politickou osobnosťou s veľkým vplyvom na dianie v Iraku. *Al-Sudani* sa po svojom nástupe dostal do neľahkej pozície, pred ktorou stojí Irak. V prvom rade je to vysoká miera korupcie, vnútorné konflikty, ekonomika založená len na nerastnom bohatstve (podľa odhadov 80-90% príjmov štátu prichádza z predaja nerastného bohatstva), súčasná kríza s dolárom, problémy s dodávkami vody a stále neodstránená hrozba obnovy Islamského štátu. Kľúčová v boji proti Islamskému štátu bude aj pozícia *Al-Sudani* k prítomnosti amerických jednotiek na území Iraku a práve táto téma spôsobuje viaceré nezhody v rámci hnutia *Coordination Framework*, ktorý nominovali *Al-Sudaniho* do pozície premiéra. Hnutie *Coordination Framework* je okrem iného zložené aj z politických strán, ktoré sú podporované Iránom, sponzorujú pro-iránske milície a otvorene vystupujú voči prítomnosti amerických síl na území Iraku. Tieto milície vykonali viacero útokov na koalíčné základne a sú nástrojom zahraničnej politiky Iránu na Blízkom východe.

Aj napriek tomuto faktu sa *Al-Sudani* nedávno vyjadril, že americká podpora pre Iracké bezpečnostné sily je potrebná pre dosiahnutie celkovej porážky Islamského štátu, avšak len v rovine poskytovania výcviku a podpory. Toto vyhlásenie však rozhorčilo práve pro-iránske milície, ktorých predstavitelia tvrdia, že odchod amerických síl z Iraku bola jedna z podmienok pri vzniku hnutia *Coordination Framework*. Opačný názor má však jeden z veliteľov kurdských *Peshmerga*, ktorý tvrdí, že odchod zahraničných síl by znamenal rozklad Iraku a opätovný nástup Islamského štátu. *Al-Sudani* sa v oblasti zahraničnej politiky venuje vzťahom s ostatnými krajinami, najmä však s krajinám Blízkeho východu, avšak jeho cesty smerovali už aj do Nemecka a Francúzska. Najmä od vyspelých krajín „západného sveta“ očakáva terajšia vláda pomoc s ekonomickými reformami, investíciami do irackého priemyslu a pomoc pri budovaní civilnej infraštruktúry⁷. V súčasnej dobe sa Iracká vláda potýka najmä s problémami súvisiacimi so schválením rozpočtu, nakoľko na dohodu potrebuje aj podporu KRG.

1.2 KURDSKO-IRACKÝ PROBLÉM

Kurdi tvoria etnickú skupinu Blízkeho východu, žijúcu najmä na území Iraku, Sýrie, Iránu, Turecka a Arménska. Odhadom na tomto území žije približne 30 miliónov Kurdov,

⁵ Najvyšší súd v Iraku rozhodol, že na zvolenie prezidenta treba mať 2/3 hlasov parlamentu. (Shafaq, 2022)

⁶ Zelená zóna je približne 10km² veľká časť v centre Bagdadu, kde sa nachádzajú vládne budovy, Americká ambasáda a ďalšie významné objekty.

⁷ Medzi tieto projekty patrí napríklad memorandum medzi Nemeckom a Irakom, ktorého cieľom je pomôcť Iraku s energetickým priemyslom a zdravotníckym sektorom. Nemecká spoločnosť Siemens začala podnikat' prvé kroky k spolupráci s irackými firmami. Americká strana naopak spolupracuje s Irakom v oblasti ekonomických reforiem a stabilizácie vzťahu iracký dinár – americký dolár.

ktorí aj napriek rovnakému etniku, kultúre a jazyku nemajú vlastný štát. Krajiny ako Irán, Turecko a Sýria sa snažia kurdske menšiny na svojom území vojensky a politicky utláčať. História Kurdov v Iraku je spojená s viacerými konfliktmi najmä v Iraku, ktorá vyvrcholila genocídou Kurdov v roku 1998. V tomto roku *Saddam Hussejn* zabil podľa odhadov od 50 do 180 000 Kurdov a desiatky tisíc Kurdov bolo nútených z krajiny ujsť.

Jeden z najhorších dní tejto genocídy bol 16. marec 1998, kedy zomrelo približne 5000 Kurdov po použití nervovo-paralytického plynu Sarin v meste *Halabja*. Vojna v Perzskom zálive mala za následok oslobodenie *Kuwaitu* z Irackej nadvlády a následne *Saddam Hussein* obrátil svoj hnev na v tej dobe rebelujúcich Kurdov na Irackom území, čo viedlo k úteku miliónov Kurdov do okolitých krajín. Na túto krízu reagovali koalíčne jednotky vedené USA zahájením operácie „*Provide Comfort*“ a vyhlásením bezletovej zóny nad kurdským územím v Iraku, čo umožnilo Kurdom sa opäť vrátiť do oblasti. Kurdi využili príležitosť a v roku vyhlásili na severe Iraku prvú Regionálnu vládu Kurdistanu (KRG). Na politickú scénu v KRG sa dostávajú dve najsilnejšie kurdske strany – KDP na čele s klanom *Barzani* a Vlastenecká únia Kurdistanu (*Patriotic Union of Kurdistan*, ďalej len PUK) na čele s klanom *Talabani*. Medzi týmito stranami prebiehali v nasledujúcich rokoch násilné strety, KDP podporovaná Irakom a PUK podporovaná Iránom. Ďalším výrazným míľnikom v histórii KRG je „Operácia Iracká sloboda“, počas tejto operácie bojovali Kurdi na strane koalíčných jednotiek proti Irackému režimu *Saddama Husseina* a po jeho zvrhnutí zohrali kľúčovú úlohu pri tvorbe novej Irackej ústavy, ktorá udelila KRG autonómiu a miesto v politickom systéme Iraku. KRG nadviazalo diplomatické vzťahy s Tureckom a v roku 2013 im začalo predávať ropu a obchádzať pri tom Irackú vládu, na čo reagovala táto vláda zastavením prísunu peňazí z irackého štátneho rozpočtu, čo malo za následok hospodársku krízu v KRG. V decembri 2014 sa dohodli, že ropu budú predávať cez irackú národnú spoločnosť výmenou za obnovenie prístupu k štátnemu rozpočtu. Ďalšie roky boli ovplyvnené najmä bojom s Islamským štátom, ktorému sa podarilo dobyť viaceré územia patriace KRG vrátane mesta *Mosul*. Kurdska *Peshmerga* však s veľkou podporou od USA začala postupne vytláčať bojovníkov Islamského štátu. V roku 2015 sa zapojilo do bojov Turecko, ktoré však okrem boja s Islamským štátom, začalo bombardovať kurdske územia na severe Sýrie a územie KRG na severe Iraku. V roku 2017 sa uskutočnilo referendum, v ktorom 97% zúčastnených bolo za osamostatnenie a vytvorenie vlastného štátu – Kurdistan. To sa však nestretlo s pochopením Irackej vlády, ktorá by týmto odčlenením stratila výraznú časť územia s veľkými zásobami nerastného bohatstva. Turecko aj naďalej pokračuje vo svojich operáciách zameraných na potlačenie kurdskeho vplyvu v okolí ich spoločných hraníc. Príkladom je operácia „*Operation Claw-Sword*“, počas ktorej Turecko vykonávalo pravidelné bombardovania kurdskeho teritória na severe Sýrie a severe Iraku (najviac postihnutá je provincia *Dohuk*). (Council On Foreign Relations, 2023.)

Súčasná situácia v roku 2023 je komplikovaná najmä z dôvodu rozporu medzi politickými stranami v KRG, ktoré vedú vnútorný boj o moc. Stále tu pretrvávajú problémy predaja nerastného bohatstva KRG do zahraničia (najmä Turecka) a neochota Irackej vlády podeliť sa so štátnym rozpočtom s KRG. Jedna aj druhá strana vytvorili pracovné skupiny, ktoré spoločne pracujú na novom návrhu zákona, ktorý by upravoval podmienky predaja nerastného bohatstva. Prezident KRG *Barzani* sa otvorene vyjadruje, že nedôjde k dohode o štátnom rozpočte bez dohody o vývoze nerastného bohatstva. Avšak, obe strany potvrdili blízkosť záverečného rozhodnutia. Navyše tento rok rozhodol federálny súd v Iraku a nepovolil Irackej vláde poskytnúť časť štátneho rozpočtu KRG⁸. Nedostatok financií plynúcich do KRG z irackého rozpočtu sa odzrkadlil na nevyplácaní mzdy pre štátnych zamestnancov. Následné demonštrácie požadovali výmenu vlády KRG, avšak tieto protesty

⁸ Nie je ešte definitívne právoplatné, súdne konanie je odložené na polovicu marca tohto roku.

boli potlačené *Peshmergou*. Predstavitelia KRG trvajú na tom, že výnosy z predaja nerastného bohatstva Turecku nestačia na pokrytie vládnych nákladov a zvažujú vinu na irackú vládu, ktorá neposkytuje finančné prostriedky pre KRG. V súvislosti so súčasnou politickou situáciou bol na území KRG vykonaný prieskum verejnej mienky.

V tomto prieskume väčšina respondentov potvrdila, že si uvedomuje vážnosť a dopady tohto rozhodnutia a 46% respondentov uviedlo, že toto rozhodnutie je politické a namierené voči KRG, na druhej strane 20% opýtaných berie rozhodnutie ako legálne a správne. Takmer 45% opýtaných tvrdí, že toto rozhodnutie však nebude mať dopady na politický sektor, ale iba na bežných občanov. Zaujímavým výsledkom prieskumu je však názor na zotrvanie KRG resp. ich rozpustenie a integrácia do Irackej vlády. Tento výsledok poukazuje na generačný trend v kurdskej populácii na území KRG. Ľudia prestávajú veriť a strácajú hrdosť ku Kurdistanu, nakoľko vidia za väčšinou problémov politiku a spory medzi kurdskými politickými stranami (PUK a KDP) a medzi KRG a Irackou vládou.

Tabuľka 1 Výsledky prieskumu verejnej mienky: “Ste za zotrvanie KRG alebo sa chcete vrátiť pod Irackú vládu?”

	Muži	Ženy	18 - 27	28 - 37	38+
Zostať s KRG	48%	55%	56%	47%	43%
Vrátiť sa pod Irackú vládu	52%	45%	44%	53%	57%

Zdroj: https://drawmedia.net/page_details?smart-id=11985

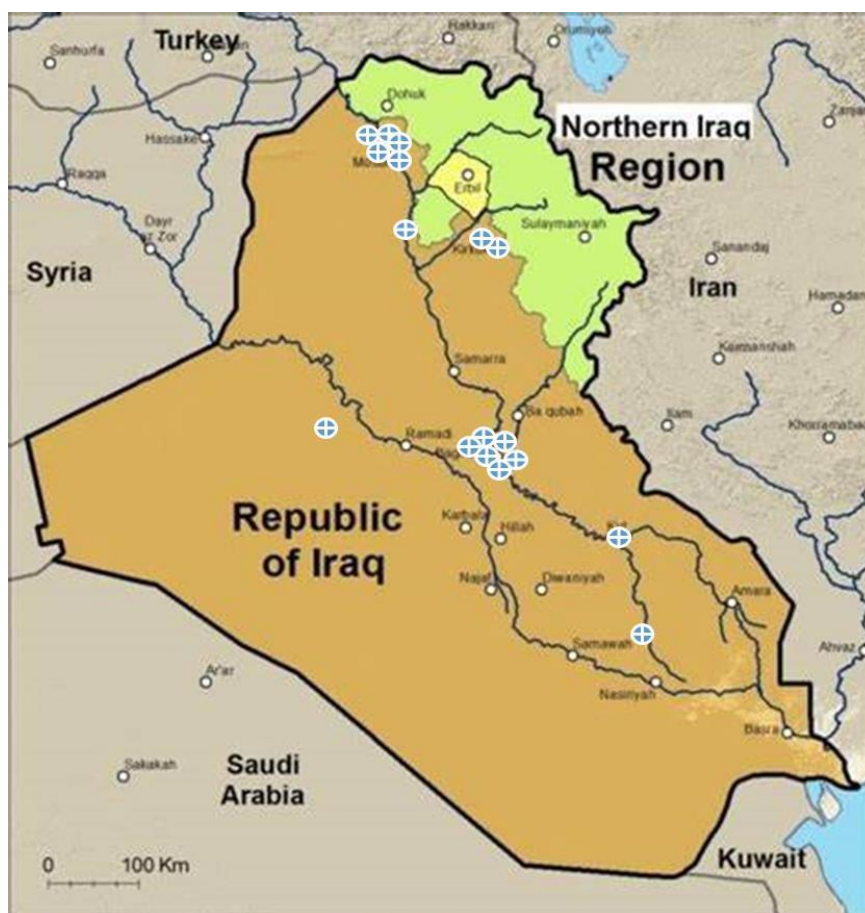
1.3 DEFINITÍVNA PORÁŽKA ISLAMSKÉHO ŠTÁTU?

Aj napriek teritoriálnej porážke ISIS v marci 2019 sa do dnešných dní nepodarilo dosiahnuť celkové víťazstvo nad ISIS v Iraku a Sýrii. Pozostatky ISIS využívajú komplikovaný a nedostupný terén a vnútorné konflikty politických aktérov. Ich spôsobilosti sú výrazne obmedzené a schopnosť vykonať útok, ktorý by mal veľký dopad je výrazne limitovaná. Najmä z dôvodu proti-teroristických aktivít Irackých ozbrojených síl, *Peshmergy* a ľudové mobilizačné sily (*Popular Mobilisation Forces*, ďalej len PMF). Prvé dve spomenuté sú vo výraznej miere podporované práve medzinárodnou koalíciou a operáciou „*Combined Joint Task Force – Operation Inherent Resolve*“, ktorá im poskytuje okrem poradenstva aj spôsobilosti, ktorými tieto jednotky nedisponujú alebo ich majú výrazne obmedzené (spravodajstvo, prieskum a sledovanie). Snahou ISIS je vybudovať v odľahlých častiach Iraku tréningové kempy pre nových bojovníkov a tým opätovne obnoviť ISIS. V súčasnej situácii nie je ISIS spôsobilý vykonávať na území Iraku rozsiahle operácie, a preto sa zameriava hlavne na čiastočné aktivity – únosy a vydieranie (financovanie ISIS), pasce a IED útoky na bezpečnostné zložky a kontrolne stanovišťa, vraždy a krádeže. Pôsobenie ISIS v informačnom priestore bolo veľmi výrazne počas predchádzajúcich rokov. ISIS využíval sociálne siete na propagáciu, regrutáciu a financovanie svojich aktivít. Spolupráca medzi vlastníkmi sociálnych sietí, mimovládny a vládny organizáciami viedla k úspešnému potlačeniu prítomnosti ISIS v informačnom priestore, ktorý sa následne presunul na viac „benevolentnejšie“ sociálne siete ako napr. Telegram. Prostredníctvom Telegram kanálov sa aj naďalej darí šíriť pro-ISIS propagandu a radikalizovať ďalšie obyvateľstvo, avšak ich dopad cieľovú skupinu je výrazne limitovaný (cieľová skupina nevyužíva Telegram, tak často ako iné siete). Avšak netreba zabudnúť aj na sféru tlačených a internetových novinových agentúr, ktoré sú v Iraku vo veľkej miere využívané a práve prostredníctvom tohto kanálu dochádza k šíreniu o „úspechoch a neúspechoch“ ISIS v Iraku. Práve úspešné útoky pridávajú ISIS propagandea šíria strach naprieč Irakom. Obnova ISIS teda stojí na troch výzvach, ktoré predstavujú pre Irackú vládu najväčšie hrozby v oblasti

zabezpečenia bezpečného prostredia v Iraku. Financovanie ISIS nie je také isté aké bolo počas ich najväčšej slávy medzi rokmi 2014 – 2017a to najmä z dôvodu viacerých sankcií a aktivít viacerých členov medzinárodnej koalície. Avšak aj napriek tomu sa odhaduje, že ISIS má disponibilné finančné prostriedky vo výške 25-50 miliónov USD. Väčšina z tohto rozpočtu je využitá na platby bojovníkom ISIS a na podporu rodín, ktorých členovia boli zabití alebo zajatí. (Margolin, 2023.).

V súvislosti s pôsobením ISIS môžeme zdefinovať tri skupiny rizík destabilizujúcich vnútornú bezpečnostnú situáciu v Iraku :

1. Rozšírenie vplyvu ISIS v odľahlých oblastiach Iraku. ISIS využíva pre svoje aktivity oblasti, ktoré nie sú úplne pod kontrolou bezpečnostných zložiek alebo sa nachádzajú v blízkosti sporných línií. Táto línia je napríklad sporné územie medzi oblasťami okupovanými Irackými bezpečnostnými silami a oblasťami KRG a teda okupované *Peshmergou*. ISIS využíva toto bezpečnostné vákuum na vykonávanie malých útokov a únosov.

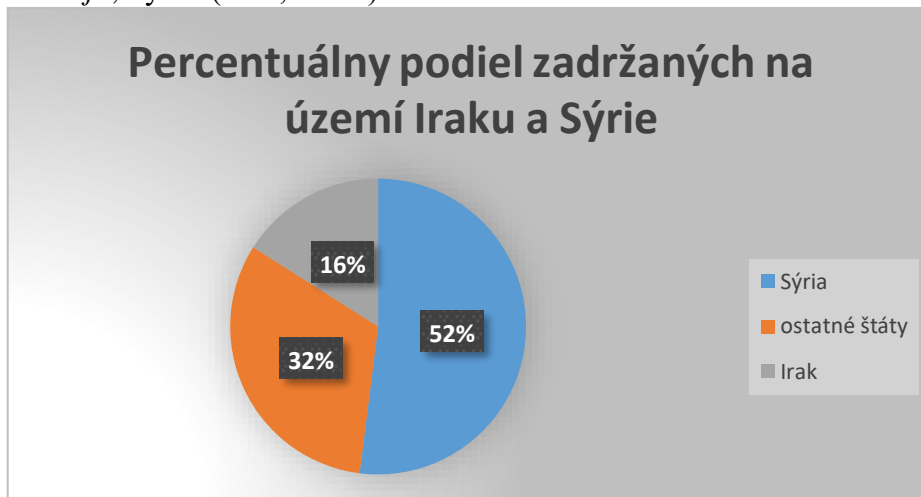
Obrázok 1 Aktivity spojené s pozostatkami ISIS medzi 18.-24. februárom 2023

Zdroj: vlastné spracovanie dát z otvorených zdrojov⁹⁹

2. Utečenecké tábory a väzenia s príslušníkmi ISIS. Islamskému štátu pri obnove môžu výrazne pomôcť dva faktory - utečenecké tábory a väzenské zariadenia. Obe tieto zariadenia zahŕňajú niekoľko desiatok tisíc bývalých príslušníkov ISIS. Vo väzenských

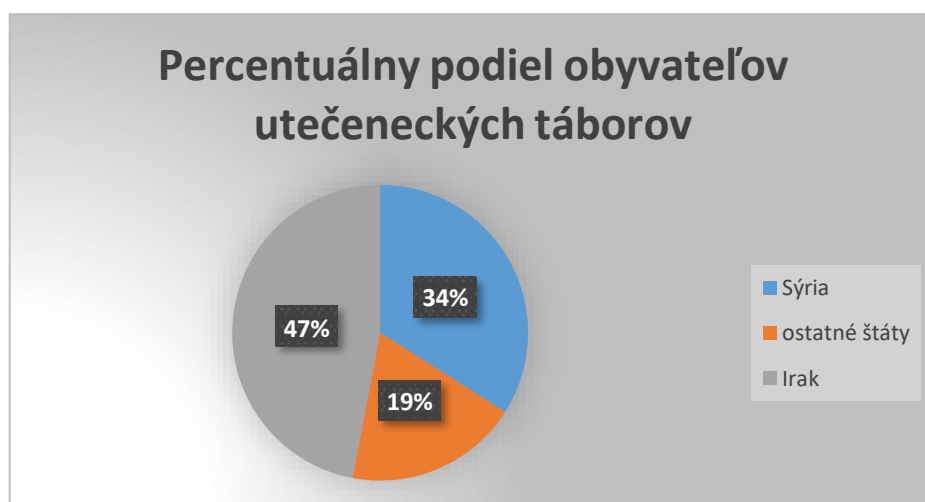
⁹⁹ V termíne od 18.-24. februára bolo vykonané monitorovanie irackého informačného priestoru so zameraním na aktivity ISIS v Iraku. Aktivity zahŕňajú aktivity vykonané ISIS a aktivity vykonané proti ISIS zo strany Irackých ozbrojených síl alebo iných ozbrojených zložiek.

zariadeniach sa momentálne nachádza 30 000 bojovníkov ISIS (10 000 v Sýrii a 20 000 v Iraku). Tieto zariadenia nedosahujú dostatočnú mieru bezpečnostných opatrení, a preto sú významným rizikom a častým cieľom útokov ISIS, ktorý sa prostredníctvom útokov snaží o oslobodenie svojich vojakov. (CENTCOM, 2022.) Posledný známy únik väzňov nastal počas nedávneho zemetrasenia na území Turecka a Sýrie, kde skupina približne 20 väzňov ušla z väzenia v meste *Rajo*, Sýria. (AFP, 2023.)

Obrázok 2 Percentuálne zloženie zadržaných bojovníkov ISIS vo väzenských zariadeniach
Zdroj: vlastné spracovanie dát

Utečenecké tábory sú miestom, kde dochádza k výraznej radikalizácii populácie táborov, občasným nábožensky motivovaným vraždám a ďalším zločinom. Medzi najznámejšie a najväčšie tábory patrí *Al-Hol* a *Al-Roj*, ktoré celkovo zahŕňajú približne 54 000 obyvateľov. Z tohto počtu sa nachádza v *Al-Hol* viac ako 25 000 detí, ktoré vyrastajú v katastrofálnych podmienkach a sú cielene vychovávané pre potreby ISIS. Snahou medzinárodnej koalície je tieto deti a rodiny repatriovať do vlastných krajín, avšak tento proces je dlhotrvajúci. V tomto roku sa podarilo repatriovať približne 1800 ľudí, čo predstavuje malé percento. Problémom je aj fakt, že niektoré krajiny odobrali ľuďom bojujúcim za Islamský štát občianstvo a tým pádom sa nemajú kam vrátiť.

Obrázok 3 Percentuálny podiel obyvateľov utečeneckých táborov
Zdroj: vlastné spracovanie dát

3. Nevyriešené otázky štruktúry bezpečnostných síl. Nakoľko je ISIS teritoriálne porazený, jeho ďalšie aktivity sú väčšinou oportunistické, tzn. hľadajú slabosť bezpečnostného systému a tu využijú vo svoj prospech a propagandu, ktorá je zameraná na destabilizáciu Iraku. Po ukončení bojov s ISIS na území Iraku nedošlo k reštrukturalizácii a odzbrojeniu militantných skupín, a preto je v momentálnej situácii v Iraku niekoľko zložiek, ktoré sa snažiao udržanie bezpečnosti. Politické nezhody medzi Irackou vládou a KRG sa prenášajú aj do vzťahov Irackých bezpečnostných síl s kurdskou *Peshmergou*. Tieto nezhody majú za výsledok zvýšenú aktivitu ISIS v tzv. sporných oblastiach, ide najmä okolie mesta *Kirkuk*. Ďalšie komplikovanie situácie prináša pôsobenie PMF v Iraku, ide o rôzne milície, z ktorých väčšina je podporovaná a platená Iránom, a teda sa nedá hovoriť o ich lojalite voči Irackej vláde, čo potvrdzujú aj viaceré ich tvrdenia. (MALIK, 2022.)

2. EXTERNÉ VPLYVY NA BEZPEČNOSTNÚ SITUÁCIU IRAKU

Novozvolená Iracká vláda sa snaží o postupné zlepšovanie vnútornej bezpečnosti s cieľom, že v budúcnosti budú schopní sa o svoju bezpečnosť starať bez pomoci zahraničných mocností. Avšak v blízkej budúcnosti sa Irak nezaobíde bez aktivít blízkych mocností na svojom území. Irán využíva na presadenie svojich záujmov v zahraničí okrem diplomatických ciest aj svoje pro-Iránske milície, ktoré má nasadené v Iraku a Sýrii. Túto sieť využíva na útoky voči koalíčným jednotkám najmä USA ale aj proti Izraelu a Turecku. Hlavní predstavitelia Iraku ako prezident alebo premiér sa často vyjadrujú, že Irak nemôže a nebude teritóriom odkiaľ cudzie mocnosti vedú svoje konkurenčné boje medzi sebou. Odstránenie tohto problému je ešte veľmi ďaleko. Aj napriek tomu, že útoky na koalíčné jednotky zo strany pro-Iránskych milícií sa výrazne obmedzili po nástupe vlády *Al-Sudaniho*. Konflikty a vzájomná nevraživosť medzi USA a Iránom prebieha stále. Ďalším výrazným medzinárodným konfliktom, ktorý narúša bezpečnosť Iraku je vzťah Iraku a Turecka. Turecko vykonáva v pravidelných intervaloch vojenské operácie (letecké bombardovanie) na území KRG, čo je „*de jure*“ územie Iraku. Irackí predstavitelia vo väčšine prípadov tieto operácie prehliadajú.

2.1. VPLYV IRÁNU A USA

Dlhoročný konflikt medzi Iránom a USA vyvrcholil na prelome roku 2020 a 2021. Irán prostredníctvom svojich pro-iránskych milícií vykonal raketové útoky na základne na Irackom území a pri jednom z útokov zabil jedného amerického občana. Odpoveďou na to boli americké letecké útoky na pro-iránske základne v Iraku a Sýrii, ktoré mali za následok 24 mŕtvych príslušníkov milícií. Následne pro-Iránske milície usporiadali protest a násilne vnikli do priestorov Americkej ambasády v Bagdade. Spravodajské služby USA upozorňovali, že za útokmi na americké ciele v Iraku stojí Irán, najmä iránske Islamské revolučné gardy (*Islamic Revolutionary Guard Corps*, ďalej len IRGC), ktoré neoficiálne riadi pro-iránske milície. Vtedajší prezident USA Donald Trump sa rozhodol vykonať útok s cieľom zabiť veliteľa *Quds Force* generála *Qasema Soleimaniho*, ktorý sa v tej dobe nachádzal na území Iraku, kde sa mal stretnúť s predstaviteľmi pro-iránskych milícií. Pri tomto útoku zomrel aj veliteľ PMF *Abu Mahdi al-Muhandis*, ktorého smrť len zmobilizovala a spojila ostatných členov PMF a následne sa zdvihla veľká vlna nevôle voči prítomnosti USA na území Iraku. Irak a Irán vytvoril spoločnú komisiu, ktorej cieľom bolo vyšetrovanie predmetného zásahu a podanie žaloby na medzinárodný súd. Vtedajší iracký parlament schválil rezolúciu, ktorá požadovala okamžité stiahnutie amerických síl z Iraku. Od tej doby došlo k výraznému zníženiu vojakov pôsobiacich v Iraku, avšak ich počet sa stále pohybuje okolo 2500 vojakov, ktorí na území Iraku pôsobia. Súčasný premiér sa viackrát vo svojich rozhovoroch vyjadril, že prítomnosť amerických vojsk je nutná na území Iraku, kým sa nedosiahne úplne porazenie ISIS, ale apeluje, že pozícia amerických síl sa zmenila z bojovej na poradenskú. Aj napriek tomu niektorí členovia politických strán

otvorene vystupujú voči týmto tvrdeniam premiéra a požadujú ich okamžitý odchod z územia Iraku. Irackí vládni predstavitelia sa snažia balansovať svoj vzťah medzi Iránom a USA veľmi citlivo. Ako príklad môžeme uviesť stretnutie irackého premiéra *Al-Sudaniho* s americkým národným bezpečnostným poradcom pre Blízky východ a severnú Afriku Brettom McGurkom a hneď nasledujúce stretnutie s *Esmailom Qaanim*, nasledovníkom *Soleimaniho*. Kroky premiéra nasvedčujú tomu, že nie je ochotný vzdať sa spojenectva s USA a ani prísť o blízkosť k Iránu. Nakoľko udržiava blízke diplomatické vzťahy s oboma krajinami, o čom svedčia napríklad stretnutia irackého ministra zahraničných vecí a iránskeho ministra zahraničných vecí, ale aj diplomatická cesta irackého ministra zahraničných vecí do Washingtonu vo februári 2023.

2.2. VPLYV IRÁNU NA BEZPEČNOSTNÚ SITUÁCIU IRAKU

Irán začal rozširovať svoj vplyv v Iraku po páde režimu *Saddam Husseina* v roku 2003. Do tej doby predstavoval Irak významnú bezpečnostnú hrozbu pre Irán, nakoľko medzi sebou viedli viacero vojen. Irán poskytol po páde Saddamovho režimu Iraku obrovskú finančnú podporu na rekonštrukciu krajiny. Irán využíva svoj politický a vojenský vplyv na dosahovanie svojich záujmov v Iraku. Počas bojov s Islamským štátom tento vplyv len narástol. Irán poskytoval zbrane, muníciu, výcvik a poradenstvo pre iracké bezpečnostné sily, kurdskú *Peshmergu*, ale najmä pre PMF. Medzi najznámejšie milície z PMF, ktoré sú dokázateľne podporované a riadia sa pokynmi z Iránu patrí *Asa'ib Ahl Al-Haq*¹⁰, organizácia *Badr* a *Kata'ib Hizbullah*¹¹. Je veľmi pravdepodobné, že PMF aj napriek politickému tlaku nebudú podriadené irackej vláde, a teda budú vykonávať aj naďalej aktivity pre Irán. Irak udržiava s Iránom diplomatické a obchodné vzťahy.

3. MOŽNÁ BUDÚCNOSŤ IRAKU

Irak sa aj napriek porážke Islamského štátu nepriblížil k stabilizácii a bezpečnosti v horizonte niekoľkých rokov sa pravdepodobne k stabilite nepriblíži. Aktivity regionálnych a medzinárodných aktérov na území Iraku budú aj naďalej úspešne udržiavať nestabilitu v Iraku. Táto nestabilita vyhovuje najmä Iránu a Turecku, ktoré ťaží z nestabilného Iraku najmä ekonomicky. Súčasní irackí politickí lídri budú aj naďalej využívať skorumpovaný systém na budovanie svojho postavenia a finančného zisku. Situácia podľa nadobudnutých poznatkov ostane naďalej v patovej situácii najmä za nasledujúcich dôvodov:

1. KRG a iracká vláda sa dohodnú na rozpočte pre KRG a predaji nerastného bohatstva za cenu podpory štátneho rozpočtu kurdskými stranami. Táto dohoda bude vyhovovať všetkým zainteresovaným stranám, ktoré ostanú pri moci.
2. Premiér *Al-Sudani* sa bude aj naďalej snažiť udržiavať vzťahy s USA a Iránom a začne rozvíjať intenzívnu spoluprácu s ďalšími krajinami „západného sveta“, za účelom nájdania náhrady za USA.
3. Irackej vláde sa nepodarí integrovať *Peshmergu* a PMF do systému regulárnych irackých bezpečnostných síl.
4. Irán bude aj naďalej pôsobiť na území Iraku prostredníctvom poskytovania podpory milíciám. Jeho vplyv na irackú vládu ostane nezmenený.
5. ISIS bude pokračovať vo vykonávaní malých útokov v odľahlých častiach Iraku, zameraných na prezenciu sily a prítomnosti a získanie zbraní a kapitálu na financovanie aktivít a mimo územia Iraku (aktivity v Afrike).
6. Repatriácie utečeneckých táborov budú stále prebiehať, avšak tempo sa spomalí. A to z dôvodu nestability Sýrie, neochoty Iraku a nevhôle iných krajín repatriovať členov ISIS do

¹⁰ Od 10. januára 2020 bola vládou USA označená za teroristickú organizáciu.

¹¹ Od roku 2009 je na zozname teroristických organizácií.

svojich krajín, čo by ohrozilo bezpečnosť v ich krajinách (aj napriek faktu, že títo členovia sú obyvatelia tých krajín).

7. Dôjde k zlepšeniu zabezpečenia irackých väzenských zariadení, avšak zariadenia v Sýrii zostanú stále rizikovým faktorom a častým terčom útokov pozostatkov ISIS.

ZÁVER

Irackí vládni predstavitelia na čele s premiérom *Al-Sudanim* musia ukázať svojou politikou, že Irak je stabilnou krajinou, ktorá si dokáže udržať svoju suverenitu. Dlhoročná korupcia a nefunkčnosť vlády spôsobila, že Irán a Turecko beztretno vykonávajú vojenské aktivity na území Iraku bez akejkoľvek odpovede zo strany Iraku, aj napriek faktu, že pri mnohých útokoch zomierajú civilisti, čo vo výraznej miere destabilizuje región. Táto destabilizácia len napomáha pozostatkom Islamského štátu opätovne budovať svoju reputáciu v regióne. Premiér *Al-Sudani* stojí pred dôležitým rozhodnutím, ktoré ukáže, ako bude Irak vyzeráť. Pozícia, v akej sa nachádza je však neľahká a plne si uvedomuje, že potrebuje podporu medzinárodnej koalície na čele s USA no na druhej strane bola to práve pro-Iránska vláda ktorá ho vymenovala za premiéra. Najzásadnejšie bude práve upravenie vzťahov s Iránom. Irán beztretno bombarduje územie KRG no jediná odpoveď irackej vlády je prenesenie viny na KRG a ospravedlnovanie aktivít Iránu. Irán si plne uvedomuje irackú náklonnosť a prostredníctvom cieľených zahraničných aktivít udržiava Irak destabilizovaný. Tvrdenia a pôsobenie pro-iránskych milícií na území Iraku plne dokazujú akú moc má Irán v Iraku. Útoky vedené na irackú kritickú energetickú infraštruktúru sú vykonávané zámerné s cieľom udržať irackú závislosť na Iráne.

Dosiahnutie stability v Iraku je kľúčovým faktorom pri dosahovaní celkovej stability bezpečnostnom komplexe „Blízky východ“. Regionálne a svetové mocnosti využívajú Irak ako bojisko na dosiahnutie svojich strategicko-politických cieľov, čo vo výraznej miere destabilizuje situáciu v Iraku. Kľúčovou úlohou súčasnej vlády Iraku je vytvorenie bezpečnostného prostredia, ktoré nebude poskytovať priestor pre zahraničné proxy vojny, a tým sa dosiahne aj zníženie napätia na Blízkom východe. Stále však zostáva nezodpovedaná otázka „Je premiér *Al-Sudani* schopný presadiť záujmy Iraku v tak komplikovanom prostredí?“

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- AFP. 2023. *At least 20 escape Syria prison holding IS inmates after quake* [online]. Dostupné na internete: <https://www.iraqnews.com/arab-world-news/at-least-20-escape-syria-prison-holding-is-inmates-after-quake/>
- ALAAALDIN, F. 2022. *Iraq's tripartite alliance is pressing, Framework is threatening* [online]. Dostupné na internete: <https://www.rudaw.net/english/opinion/230120221>
- AL-RUBAIE, A. 2022. *What's Next for Iraq After al-Sadr's Withdrawal from the Political Process?* [online]. Dostupné na internete: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/whats-next-iraq-after-al-sadrs-withdrawal-political-process>
- CENTCOM. 2022. *CENTCOM – YEAR IN REVIEW 2022 “ THE FIGHT AGAINST ISIS* [online]. Dostupné na internete: <https://twitter.com/CENTCOM/status/1608441432871952384/photo/2>
- COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS. 2023. *The Kurds' Long Struggle With Statelessness* [online]. <https://www.cfr.org/timeline/kurds-long-struggle-statelessness>
- CHMAYTELLI, M. – HAGAGY, A. 2018. *Iraq says reconstruction after war on Islamic State to cost \$88 billion.* [online]. Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-reconstruction/iraq-says-reconstruction-after-war-on-islamic-state-to-cost-88-billion-idUSKBN1FW0JB>
- Encyclopaedia Beliana, ISBN 978-80-89524-30-3. [online] Dostupné na internete: <https://beliana.sav.sk/heslo/kalifat>

MARGOLIN, D. 2023. *The Islamic State in 2023: Threat Levels and Repatriation Questions* [online]. Dostupné na internete: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/islamic-state-2023-threat-levels-and-repatriation-questions>

MALIK, H. 2022. *"Sudani Is a General Manager": How Militias View Iraq's New Prime Minister*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/sudani-general-manager-how-militias-view-iraqs-new-prime-minister>

Ing. Rudolf PÁSTOR
Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika
rudolf.pastor@aos.sk

Mgr. Matej VALLO
vallomatej@gmail.com